

Original Article

महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका 2026 : पक्षनिहाय निकाल आणि शहरी राजकारणाचे विश्लेषण

प्रमोद राऊत

संशोधक विद्यार्थी, ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी

Email: pramodrautpbn@gmail.com

Manuscript ID:

सारांश

JRD -2026-180250

ISSN: 2230-9578

Volume 18

Issue 2(A)

Pp. 249-252

February - 2026

Submitted: 19 Jan. 2026

Revised: 29 Jan. 2026

Accepted: 14 Feb. 2026

Published: 28 Feb. 2026

महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका या राज्याच्या राजकीय व प्रशासकीय व्यवस्थेमध्ये अत्यंत महत्वाचे स्थान राखतात. शहरीकरणाच्या वाढत्या पार्श्वभूमीवर शहरांमधील पायाभूत सुविधा, नागरी सेवा आणि विकास नियोजन यामध्ये महानगरपालिकांची भूमिका अधिक प्रभावी होत आहे. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या केवळ स्थानिक प्रतिनिधी निवडण्यापुरत्या मर्यादित नसून त्या शहरी शासन व्यवस्थेची कार्यक्षमता, लोकशाही सहभाग आणि नागरिकांच्या अपेक्षा यांचे प्रतिबिंब दर्शवितात. प्रस्तुत संशोधनामध्ये महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुकांचे स्वरूप, त्यांची कार्यपद्धती तसेच 2025-26 मधील महानगरपालिका निवडणुकांच्या पार्श्वभूमीवर पक्षनिहाय जागावाटप आणि शहरी राजकारणाचे विश्लेषण करण्यात आले आहे. या अभ्यासासाठी प्रामुख्याने द्वितीयक माहिती स्रोतांचा वापर करून वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक संशोधन पद्धती अवलंबली आहे. अभ्यासातून असे दिसून येते की महानगरपालिका निवडणुका या शहरी भागातील राजकीय प्रवृत्ती, पक्षीय ताकद आणि स्थानिक नेतृत्वाच्या उदयास मोठ्या प्रमाणात प्रभावित करतात. तसेच या निवडणुकांचे परिणाम राज्यातील पुढील राजकीय समीकरणांवरही परिणाम घडवू शकतात. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या स्थानिक लोकशाही बळकट करण्यासाठी आणि शहरी प्रशासन अधिक परिणामकारक करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण ठरतात.

मूल शब्द: महाराष्ट्र, महानगरपालिका निवडणुका, शहरी राजकारण, पक्षनिहाय जागावाटप, स्थानिक स्वराज्य संस्था, शहरी प्रशासन, लोकशाही सहभाग.

प्रस्ताविक

महानगरपालिका निवडणुका या राज्याच्या राजकीय प्रक्रियेत अत्यंत महत्वाचे स्थान राखतात. स्थानिक स्वराज्य व्यवस्थेचा एक महत्त्वपूर्ण घटक म्हणून महानगरपालिका संस्था शहर प्रशासनाच्या कार्यक्षमतेची थेट संबंधित असतात. शहरांमध्ये वाढत्या शहरीकरणाच्या पार्श्वभूमीवर नागरी सुविधा, पायाभूत विकास आणि सार्वजनिक सेवांच्या व्यवस्थापनामध्ये महानगरपालिकांची भूमिका अधिक महत्त्वपूर्ण बनली आहे. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या केवळ स्थानिक प्रतिनिधी निवडण्याची प्रक्रिया नसून त्या शहरी शासन व्यवस्थेच्या कार्यक्षमतेचा आणि लोकशाही सहभागाचा महत्त्वपूर्ण निर्देशक मानल्या जातात. राजकीय दृष्टिकोनातून पाहता, महानगरपालिका निवडणुका या राज्यातील विविध राजकीय पक्षांसाठी आपली संघटनात्मक ताकद सिद्ध करण्याचे एक प्रभावी माध्यम असतात. या निवडणुकांमधील निकालांवरून शहरातील मतदारांची राजकीय प्रवृत्ती, पक्षांवरील विश्वास आणि विकासाबद्दलच्या अपेक्षा स्पष्टपणे दिसून येतात. अनेक वेळा महानगरपालिका निवडणुकांचे निकाल पुढील विधानसभा किंवा लोकसभा निवडणुकांमधील राजकीय समीकरणांवरही परिणाम करताना दिसून येतात. त्यामुळे प्रमुख राजकीय पक्ष या निवडणुकांकडे अत्यंत गांभीर्याने पाहतात.

Quick Response Code:

Website:

<https://jrdrvb.org/>

Creative Commons (CC BY-NC-SA 4.0)

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) Public License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work noncommercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

Address for correspondence:

प्रमोद राऊत, संशोधक विद्यार्थी, ज्ञानोपासक महाविद्यालय, परभणी

How to cite this article:

राऊत, . प्रमोद. (2026). महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका 2026 : पक्षनिहाय निकाल आणि शहरी

राजकारणाचे विश्लेषण. Journal of Research & Development, 18(2(A)), 249-252.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18980139>

महानगरपालिका निवडणुकांचे आणखी एक महत्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे या निवडणुकांमधून स्थानिक नेतृत्वाला उदयास येण्याची संधी मिळते. अनेक प्रभावी राजकीय नेत्यांनी आपल्या राजकीय कारकिर्दीची सुरुवात महानगरपालिका पातळीवरून केलेली आढळते. यामुळे स्थानिक स्तरावर नेतृत्व विकसित होण्यास मदत होते आणि लोकशाही प्रक्रियेचा पाया अधिक मजबूत होतो. एकूणच पाहता, महानगरपालिका निवडणुका या स्थानिक लोकशाहीला बळकटी देणाऱ्या, नागरिकांचा राजकीय सहभाग वाढविणाऱ्या आणि शहरी प्रशासनाच्या कार्यक्षमतेवर प्रभाव टाकणाऱ्या महत्त्वपूर्ण लोकशाही प्रक्रियेचा भाग आहेत. त्यामुळे राज्याच्या राजकीय व्यवस्थेमध्ये महानगरपालिका निवडणुकांना अत्यंत महत्वाचे स्थान प्राप्त झाले आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे

या संशोधनात्मक अभ्यासाची प्रमुख उद्दिष्टे पुढीलप्रमाणे आहेत:

- १) महाराष्ट्रातील महानगरपालिका व्यवस्थेचे स्वरूप आणि कार्यपद्धती समजून घेणे.
- २) महानगरपालिका निवडणुकीची प्रक्रिया आणि तिचे प्रशासनिक महत्त्व अभ्यासणे.
- ३) 2025-26 मधील महानगरपालिका निवडणुकांचा तुलनात्मक अभ्यास करणे.

संशोधन पद्धती

या संशोधनासाठी प्रामुख्याने द्वितीयक माहिती स्रोतांचा वापर करण्यात आला आहे. विविध संदर्भग्रंथ, संशोधन लेख, शासकीय अहवाल आणि शहरी प्रशासनाशी संबंधित अभ्यास साहित्याचा अभ्यास करून माहिती संकलित करण्यात आली आहे. या अभ्यासामध्ये वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक संशोधन पद्धतीचा वापर करण्यात आला आहे. महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुकांचे स्वरूप समजून घेण्यासाठी उपलब्ध साहित्याचा तुलनात्मक अभ्यास करण्यात आला आहे.

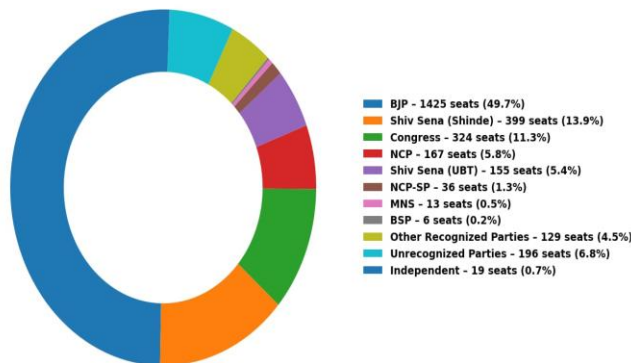
महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुकांचे स्वरूप

महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका या राज्यातील शहरी राजकारणाचा एक महत्त्वपूर्ण आणि प्रभावी घटक मानल्या जातात. शहरी भागातील प्रशासन, विकास नियोजन आणि नागरी सुविधांच्या व्यवस्थापनासाठी या निवडणुकांना विशेष महत्त्व प्राप्त झाले आहे. महानगरपालिका संस्था शहराच्या दैनंदिन प्रशासनाशी संबंधित विविध निर्णय प्रक्रियेत महत्वाची भूमिका बजावतात. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या केवळ स्थानिक प्रतिनिधी निवडण्यापुरत्या मर्यादित नसून त्या स्थानिक लोकशाही व्यवस्थेच्या कार्यक्षमतेचे आणि नागरिकांच्या राजकीय सहभागाचे महत्त्वपूर्ण प्रतिबिंब मानल्या जातात. महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुकांमध्ये विविध राष्ट्रीय आणि प्रादेशिक राजकीय पक्ष, स्थानिक संघटना तसेच अपक्ष उमेदवार मोठ्या प्रमाणावर सहभागी होतात. शहरातील मतदार मतदानाच्या माध्यमातून आपले प्रतिनिधी निवडून देतात आणि त्या प्रतिनिधींच्या माध्यमातून शहर प्रशासनाची कार्यप्रणाली चालविली जाते. महानगरपालिकेचे नगरसेवक हे शहरातील विविध प्रभागांचे प्रतिनिधित्व करत असल्यामुळे ते स्थानिक समस्यांचे निराकरण करण्यामध्ये आणि शहराच्या विकासासंदर्भातील निर्णय प्रक्रियेमध्ये सक्रिय भूमिका बजावतात.

या निवडणुकांमध्ये स्थानिक प्रश्नांना विशेष महत्त्व दिले जाते. पाणीपुरवठा, कचरा व्यवस्थापन, वाहतूक व्यवस्था, रस्त्यांची गुणवत्ता, स्वच्छता आणि शहरी नियोजन यांसारख्या मुद्द्यांवर निवडणूक प्रचार केंद्रित असतो. तसेच शहराच्या दीर्घकालीन विकासाशी संबंधित पायाभूत सुविधा, पर्यावरणीय संतुलन आणि सार्वजनिक सेवांची गुणवत्ता या विषयांवरही चर्चा केली जाते. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या शहरी नागरिकांच्या अपेक्षा, स्थानिक विकासाच्या गरजा आणि राजकीय प्रक्रियेतील बदलत्या प्रवृत्ती यांचे प्रतिबिंब दर्शविणारी महत्त्वपूर्ण लोकशाही प्रक्रिया म्हणून पाहता येतात.

महाराष्ट्रातील 2026 मधील महानगरपालिका निवडणुकांचे निकाल आणि राजकीय विश्लेषण

Party-wise Seats Distribution
Maharashtra Municipal Corporation Elections 2025-26

सन 2026 मध्ये महाराष्ट्रात पार पडलेल्या महानगरपालिका निवडणुका या राज्याच्या शहरी राजकारणाच्या दृष्टीने अत्यंत महत्त्वपूर्ण ठरल्या. महाराष्ट्र हे देशातील औद्योगिक आणि आर्थिकदृष्ट्या प्रगत राज्य असल्यामुळे येथे शहरीकरणाची प्रक्रिया झपाट्याने वाढताना दिसून येते. या पार्श्वभूमीवर शहरांच्या प्रशासनामध्ये महानगरपालिकांची भूमिका अधिक महत्त्वपूर्ण बनली आहे. त्यामुळे महानगरपालिका निवडणुका या केवळ स्थानिक प्रतिनिधी निवडण्यापुरत्या मर्यादित नसून त्या शहरी शासन व्यवस्थेच्या कार्यक्षमतेचे आणि स्थानिक लोकशाही प्रक्रियेचे महत्त्वपूर्ण निर्देशक मानल्या जातात. 2026 मध्ये झालेल्या या निवडणुकांमध्ये महाराष्ट्रातील एकूण 29 महानगरपालिकांमध्ये मतदान प्रक्रिया पार पडली. या निवडणुकांमध्ये अंदाजे 2,869 नगरसेवक पदांसाठी निवडणूक घेण्यात आली. या निवडणुकांमध्ये विविध राष्ट्रीय तसेच प्रादेशिक राजकीय पक्षांनी मोठ्या प्रमाणावर सहभाग घेतला. शहरातील विकास, पायाभूत सुविधा, सार्वजनिक सेवा, पर्यावरणीय व्यवस्थापन आणि नागरी जीवनमानाशी संबंधित मुद्दे निवडणूक प्रचाराच्या केंद्रस्थानी राहिले. निवडणुकीच्या निकालांचे विश्लेषण केल्यास सत्ताधारी महायुती आघाडीने राज्यातील अनेक महानगरपालिकांमध्ये प्रभावी कामगिरी केली असल्याचे दिसून येते. पक्षनिहाय आकडेवारीचा विचार केला असता भारतीय जनता पक्ष (भाजप) हा सर्वात मोठा पक्ष म्हणून उदयास आला. या पक्षाने राज्यातील विविध महानगरपालिकांमध्ये सुमारे 1,425 जागा जिंकून शहरी राजकारणामध्ये आपले प्रभावी वर्चस्व प्रस्थापित केले. भाजपच्या या कामगिरीमुळे शहरी मतदारांमध्ये या पक्षाचा वाढता प्रभाव आणि संघटनात्मक ताकद स्पष्टपणे दिसून आली.

महायुती आघाडीतील इतर घटक पक्षांमध्ये शिवसेना (एकनाथ शिंदे गट) आणि राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (अजित पवार गट) यांनीही महत्त्वपूर्ण यश मिळवले. शिवसेना (शिंदे गट) या पक्षाला राज्यातील विविध महानगरपालिकांमध्ये सुमारे 700 पेक्षा अधिक जागा मिळाल्या, तर राष्ट्रवादी काँग्रेस (अजित पवार गट) या पक्षाला अंदाजे 400 पेक्षा अधिक जागा मिळाल्या. या परिणामांमुळे सत्ताधारी आघाडीची शहरी भागांमध्ये मजबूत राजकीय उपस्थिती असल्याचे दिसून आले. दुसरीकडे विरोधी पक्षांमध्ये शिवसेना (उद्धव ठाकरे गट), काँग्रेस पक्ष आणि राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष (शरद पवार गट) यांनी काही शहरांमध्ये आपले राजकीय अस्तित्व कायम ठेवण्याचा प्रयत्न केला. उपलब्ध आकडेवारीनुसार शिवसेना (उद्धव ठाकरे गट) यांना अंदाजे 576 जागा, काँग्रेस पक्षाला सुमारे 350 जागा, तर राष्ट्रवादी काँग्रेस (शरद पवार गट) यांना सुमारे 330 जागा मिळाल्या. या निकालांमधून विरोधी पक्षांचा काही प्रमाणात शहरी भागांमध्ये प्रभाव कायम असल्याचे दिसून येते.

याशिवाय काही शहरी भागांमध्ये लहान आणि प्रादेशिक पक्षांनीही आपली उपस्थिती नोंदवली. विशेषतः ऑल इंडिया मजलिस-ए-इत्तेहादुल मुस्लिमीन (एआयएमआयएम) या पक्षाने काही महानगरपालिकांमध्ये प्रभावी कामगिरी करत 100 पेक्षा अधिक जागा जिंकल्या. त्यामुळे काही शहरी भागांमध्ये या पक्षाचा वाढता प्रभाव आणि मतदारांमधील समर्थन स्पष्टपणे दिसून आले. विशेषतः मुंबई महानगरपालिका निवडणूक ही या निवडणुकांमधील सर्वात महत्त्वाची निवडणूक मानली गेली. मुंबई महानगरपालिका ही आर्थिकदृष्ट्या देशातील सर्वात मोठ्या महानगरपालिकांपैकी एक असल्यामुळे या निवडणुकीकडे राज्यातील सर्व प्रमुख राजकीय पक्षांचे विशेष लक्ष होते. या महानगरपालिकेच्या 227 जागांसाठी झालेल्या निवडणुकीत विविध राजकीय पक्षांमध्ये तीव्र स्पर्धा पाहायला मिळाली. या निवडणुकीमध्ये भारतीय जनता पक्षाने सुमारे 89 जागा जिंकून सर्वात मोठा पक्ष म्हणून स्थान मिळवले.

त्याचबरोबर महायुती आघाडीला एकत्रितपणे बहुमत मिळाल्यामुळे शहरांच्या प्रशासनावर त्यांचे वर्चस्व प्रस्थापित झाले. या निवडणुकांचे व्यापक राजकीय विश्लेषण केल्यास असे दिसून येते की, महाराष्ट्रातील शहरी राजकारणामध्ये काही महत्त्वपूर्ण बदल घडून आले आहेत. पूर्वीच्या महानगरपालिका निवडणुकांमध्ये स्थानिक प्रश्नांना अधिक प्राधान्य दिले जात असताना 2026 मधील निवडणुकांमध्ये राज्यस्तरीय राजकीय समीकरणांचा प्रभाव अधिक स्पष्टपणे दिसून आला. अनेक ठिकाणी स्थानिक निवडणुका या व्यापक राजकीय स्पर्धेचा भाग बनल्याचे दिसून आले. तसेच शहरी मतदारांमध्ये विकासाभिमुख राजकारणाबद्दलची अपेक्षा वाढलेली दिसून आली. पायाभूत सुविधा, सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्था, स्वच्छता, पर्यावरण संरक्षण आणि नागरी सेवांची गुणवत्ता या मुद्द्यांना मतदारांनी विशेष महत्त्व दिले. त्यामुळे विविध राजकीय पक्षांनी आपल्या प्रचारांमध्ये विकास आणि प्रशासनिक कार्यक्षमतेवर अधिक भर दिला.

एकूणच पाहता, 2026 मधील महानगरपालिका निवडणुका या महाराष्ट्रातील शहरी राजकारणातील बदलत्या प्रवृत्तींचे स्पष्ट चित्र समोर आणणाऱ्या ठरल्या. या निवडणुकांमधून शहरी मतदारांची राजकीय भूमिका, पक्षीय शक्तिसंतुलन आणि स्थानिक लोकशाही प्रक्रियेची गतिशीलता अधिक स्पष्टपणे दिसून आली. त्यामुळे या निवडणुकांचा अभ्यास केल्यास महाराष्ट्रातील शहरी राजकारणाच्या स्वरूपाचा आणि स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या कार्यप्रणालीचा सखोल अभ्यास करण्यास महत्त्वपूर्ण आधार मिळतो.

समारोप

वरील विश्लेषणावरून असे स्पष्ट होते की महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका या केवळ स्थानिक प्रशासनाच्या निवडणुका नसून त्या राज्याच्या व्यापक राजकीय प्रक्रियेचा एक प्रभावी आणि निर्णायक भाग बनल्या आहेत. शहरी भागांमध्ये वाढत्या राजकीय स्पर्धेच्या पार्श्वभूमीवर महानगरपालिका निवडणुका या विविध राजकीय पक्षांसाठी आपली संघटनात्मक ताकद सिद्ध करण्याचे आणि मतदारांमध्ये राजकीय आधारभूत संरचना मजबूत करण्याचे महत्त्वपूर्ण माध्यम ठरतात. विशेषतः 2025-26 मधील निवडणुकांमधून शहरी मतदारसंघांमध्ये पक्षीय शक्तिसंतुलन कशा प्रकारे बदलत आहे याचे स्पष्ट चित्र समोर आले. महानगरपालिका निवडणुकांमधील यश अनेकदा पुढील विधानसभा आणि लोकसभा निवडणुकांमधील राजकीय रणनीती निश्चित करण्यासाठी आधार

ठरते. त्यामुळे या निवडणुका राज्यातील राजकीय पक्षांसाठी दीर्घकालीन सत्तासमीकरण घडविण्याच्या दृष्टीने अत्यंत महत्वाच्या मानल्या जातात. तसेच या निवडणुकांमधून स्थानिक नेतृत्वाचा उदय, पक्षीय संघटनांची मजबुती आणि शहरी मतदारांच्या राजकीय अपेक्षा यांचेही प्रतिबिंब स्पष्टपणे दिसून येते.

एकूणच पाहता, महाराष्ट्रातील महानगरपालिका निवडणुका या शहरी राजकारणाच्या विस्ताराला चालना देणाऱ्या आणि राज्याच्या व्यापक राजकीय संरचनेवर प्रभाव टाकणाऱ्या महत्त्वपूर्ण लोकशाही प्रक्रियेचा भाग म्हणून उदयास आल्या आहेत. त्यामुळे या निवडणुकांचा अभ्यास केल्यास राज्यातील शहरी राजकीय प्रवाह, पक्षीय रणनीती आणि स्थानिक सत्तासमीकरणांचे स्वरूप अधिक स्पष्टपणे समजून घेता येते.

संदर्भसूची (APA Style)

इंग्रजी स्रोत

- 1) Election Commission of India. (2024). Statistical report on municipal elections in India. New Delhi: Election Commission of India.
- 2) Maharashtra State Election Commission. (2026). Municipal Corporation General Elections 2025–26: Party-wise results. Mumbai: Maharashtra State Election Commission.
- 3) M. Laxmikanth. (2022). Indian Polity (6th ed.). New Delhi: McGraw Hill Education.
- 4) S. R. Maheshwari. (2018). Local Government in India. New Delhi: Lakshmi Narain Agarwal.
- B. L. Fadia. (2017). Indian Government and Politics. Agra: Sahitya Bhawan Publications.

मराठी स्रोत

- १) महाराष्ट्र राज्य निवडणूक आयोग. (2026). महानगरपालिका सार्वत्रिक निवडणूक 2025–26: पक्षनिहाय निकाल अहवाल. मुंबई: महाराष्ट्र राज्य निवडणूक आयोग.
- २) डॉ. बी. बी. पाटील. (2019). भारतीय स्थानिक स्वराज्य संस्था. पुणे: स्नेहल प्रकाशन.
- ३) डॉ. अशोक चौसाळकर. (2016). भारतीय राजकारण आणि शासन व्यवस्था. पुणे: डायमंड पब्लिकेशन.
- ४) डॉ. रवींद्र कानेटकर. (2020). भारतातील स्थानिक स्वराज्य संस्था. पुणे: विद्या प्रकाशन.
- ५) Government of Maharashtra. (2023). महाराष्ट्रातील स्थानिक स्वराज्य संस्था: संरचना आणि कार्यप्रणाली. मुंबई: महाराष्ट्र शासन.

मराठी वृत्तपत्र

- १) लोकसत्ता. (२०२६, जानेवारी). महाराष्ट्र महानगरपालिका निवडणूक निकालावरील वृत्त. मुंबई: लोकसत्ता.
- २) सकाळ. (२०२६, जानेवारी). महानगरपालिका निवडणुकीवरील बातमी व विश्लेषण. पुणे: सकाळ.